

Ylioppilaskirjoitusten palkitut 2005

Perinteiseen tapaan Filosofian ja elämäntutkimustiedon opettajat (Fetory) sekä *niin & näin* -lehti palkitsivat kevään ylioppilaskokeen parhaita vastaajia.

Kiteen lukion abiturienti Pyry Takala kirjoitti kevään reaalikokeessa parhaat filosofian vastaukset. Hän vastasi kaikkiin kuuteen tehtävään saaden kaikista täydet pisteet. Kallaveden lukion abitura Maria Leskinen kirjoitti parhaat elämäntutkimustiedon vastaukset. Hän vastasi viiteen tehtävään ja hänkin sai kaikista täydet pisteet.

Alla esimerkkivastaus kummaltakin palkitulta ylioppilaalta.

FILOSOFIA IV / +6

Valtion pääasiallisena tehtävänä voidaan nähdä ihmisyksilöiden tavoitteiden tukeminen. Tasa-arvo tukee kyllä kaikkien yhtäläisiä oikeuksia, mutta liika tasa-arvo saattaa olla jo hyväosaisten oikeuksien riistämistä. Suomessahan tuloeroja pyritään tasoittamaan juuri tiukan verotuksen avulla. Valtion tehtävistä voidaan olla montaa mieltä.

Omistusoikeuden puolustajana tunnettu John Locke oli sitä mieltä, että valtion tulee tukea ihmisten oikeutta omaisuuteensa, jonka hän on omalla persoonallaan hankkinut. Tämä on perinteinen kapitalistinen ajatus. Robert Nozick on jo puolestaan niin jyrkkä, että pitää verotusta törkeänä keinona rajoittaa yksilönvapautta. Valtion tulisikin lähinnä perustua ainoastaan negatiivisiin vapauksiin eli kaikesta valvonnasta vapautumiseen.

Utilitaristisen näkemyksen mukaan yhteiskunnan tulisi lähteä kaikkien ehdottomasta tasa-arvosta. Tällöin myös yhteiskunnan eriarvoisuutta tulisi rajoittaa – myös taloudellisen kasvun pysähtymisen uhallakin. Karl Marx meni jo niin

pitkälle, että hän olisi halunnut poistaa yksityisomistuksen kokonaan, koska se synnyttää itsekkyyttä ja on pahin tasa-arvon este. Nämä näkemykset puolustavat siis valtion ensisijaisena tehtävänä olevan tasa-arvon edistämistä.

Yksilöpainotteisen eksistentiaalisen filosofian perusteella verotus ei ehkä kuitenkaan edusta täysin tasa-arvoa. Eksistentiaalisten, kuten Sartren, mukaan ihminen on sitä, mitä hän valinnoillaan tekee. Tuloerot siis syntyvät toisten paremmista valinnoista, jolloin he myös ovat sen ansainneet. Tämä voi myös toimia kannustimena heikko-osaisille pyrkiä parempaan. Friedrich Nietzschekin olisi kehottanut ihmistä pyrkimään entistä korkeammalle – työttömyys ja köyhyys joutuvat vain tiettyjen ihmisten kykenemättömyydestä ja laiskuudesta.

Kansainvälisillä markkinoilla menestyäkseen valtion on pyrittävä jatkuvaan kasvuun taloussektorilla. Koska taloudellinen eriarvoisuus kannustaa valtiota entisestään taloudelliseen kasvuun, voidaan päätellä, että myös eriarvoisuus edistää osaltaan hyvinvointia valtiossa. Kansainvälisesti menestynyt valtio pystyy siis takaamaan kansalaisilleen entistä paremmat olot. Jos valtion tehtävänä on vain edistää ihmisten tasa-arvoa, verotus tulee tiettyyn rajaan asti hyväksyä.

Tasa-arvon edistäminen ei siis kuitenkaan tarkoita valtion tehtävänä välttämättä tuloerojen tasoittamista. Tasa-arvo voidaan Suomessa esimerkiksi edistää niin, että ihmisille tarjotaan samat lähtökohdat, mutta sen jälkeen saa eksistentiaalinen yksilönvapaus ratkaista. Eihän välttämättä esimerkiksi Suomen progressiivinen verotus ole tasa-arvoista, koska suurempituloisilla henkilöillä myös veroprosentti on korkeampi. Tämän vuoksi

monet suurituloiset suomalaiset maksavat veronsa muihin maihin.

Suomessa tilanne on kuitenkin melko ihanteellinen verrattuna muihin länsimaihin. Taloudellista kehitystä pystytään jatkamaan samalla, kun vähäosaisten tarpeista huolehditaan. Suomi on ikään kuin valinnut kultaisen keskitien äärimäisyyksien välillä. Ihmiset voivat sijoittua omilla valinnoillaan yhteiskunnassa joko lääkäriksi tai kadunlakaisijaksi, mutta kaikille turvataan toimeentulo. Tällainen yhteiskunta onkin jo melko lähellä John Rawlsin kuvaamaa yhteiskuntaa, joka on tehty tietämättömyden verhon takana. Käsitykset ihanneyhteiskunnasta riippuvat toki yhteiskunnasta ja sen suhtautumisesta positiivisiin ja negatiivisiin vapauksiin – yhteiskuntafilosofia onkin relativistista ajattelua parhaimmillaan.

Pyry Takala

ELÄMÄNKATSOMUSTIETO III / 5

Hyvinvointiyhteiskunnat, kuten Pohjoismaat, pitävät huolta kansalaisistaan antamalla terveydenhuoltoa ja taloudellisia avustuksia. Monesti hyvinvointiyhteiskunta pitää huolta ihmisistä heidän omasta tahdosta riippumatta, toisin sanoen holhoaa. Milloin voidaan sanoa, että holhous on oikein ja milloin sen olevan väärin?

Hyvinvointiyhteiskunta holhoaa esimerkiksi sijoittamalla vanhuksia vanhainkotiin. Tällöin on monesti niin, ettei henkilö halua lähteä. Jos vanhus on todella niin huonokuntoinen, ettei hän selviä omassa kodissaan, holhous on perusteltua. Jos taas hän omasta mielestään selviää, niin kysymykseksi tuleekin, eikö jokaisen ihmisen omaa toivetta tule kunnioittaa. Jos vanhus vaikka haluaa kuolla omasta mielestään kunniallisesti omaan sänkyyn, eikö hänellä ole oikeus siihen? Kenellä on valtaa sanoa, miten kukin on elämänsä lopettava?

Armokuolema eli eutanasia on puhuttanut paljon. Saako hyvinvointiyhteiskunta pitää henkilöä erilaisten letkujen ja lääkkeiden avulla elossa, jos henkilö itse haluaa kuolla? Jos henkilö tahtoo jonkun tappavan hänet, onko se oikein? Itsemurhat ovat hyvin yleisiä, mutta eutanasiassa henkilön tappaisikin joku muu. Voisiko ihmistä syyttää murhasta, jos kuollut itse haluaisi niin? Erityisesti uskonnot korostavat elämää Jumalan lahjana, jolloin kyllään ei ole oikeutta ottaa toisen eikä omaa elämää. Nykyisin eutanasia on kielletty, mutta monissa maissa sitä pohditaan kuumeisesti. Tästä esimerkkinä Australia, jossa eutanasiaa käsitellään paljon.

Holhous on perusteltua silloin kun psyykkisesti sairas ihminen laitetaan murhan tai jonkun muun teon perusteella vankilan sijasta sairaalaan. Henkisesti sairas ei ole oma itsensä, jolloin hänet on in-

himillisyyden nimissä laitettava hoitoon.

Psyykkisesti sairaiden hoidosta on otettu montaa mieltä. Jos henkisesti sairas ei ole aiheuttanut mitään pahaa, onko hänen oikeus laittaa suljettujen ovien taakse? Psyykkisen sairauden kolme kriteeriä ovat henkilön oma ahdistus, sairauden tuottama häiriö ympäristölle ja diagnoosiin sopiminen. Kriteerit ovat kuitenkin hyvin ristiriitaisia. Jos henkilö ei tunne ahdistusta, voiko hänet laittaa hoitoon? Myös ympäristön reaktiot vaihtelevat paljon eri kulttuureissa.

Monesti alkoholistit ja huumeriippuvaiset laitetaan laitoshoidoon. Tällöin henkilö ei itse saata olla hoitoon haluava, mutta yleisesti ottaen huumeriippuvaiset, alkoholistit ja sekakäyttäjät ovat vaaraksi muille, jolloin hoitoon laitto on paras vaihtoehto. Ruotsissa tapahtunut päätös huostaanottaa ylipainoiset lapset kuohahdutti tunteita. Onko ylipainoisuus huostaanoton oikeutettu syy? Tietenkin ylipainoisuus on terveydelle haitallista, mutta perheestä pois ottaminen tuntuu epäinhimilliseltä.

Ihmisten hoitoon laitoin oikeellisuutta on tutkittu muun muassa kokeella, jossa mielisairaalaan laitettiin pseudo- eli näennäispotilaita. Huomattavaa oli, ettei henkilökunta tajunnut heidän olevan terveitä. Jotkut lääkärit jopa sovittivat pseudo-potilaiden asioita omiin diagnooseihinsa.

Maria Leskinen

UNESCOn kansainvälinen filosofian päivä 17.11.2005

Suomen UNESCO-kouluverkko, Filosofian ja elämäntutkimustiedon opettajat ry (FETO) ja Suomen filosofinen yhdistys (SFY) järjestävät jo kolmatta kertaa esseetapahtuman peruskoulun sekä lukioiden ja ammattioppilaitosten oppilaille. Esseetapahtumassa on erilliset sarjat peruskoulun oppilaille ja toisen asteen oppilaitosten opiskelijoille. Peruskoulujen oppilaat kirjoittavat esseiden omalla äidinkiellään ja toisen asteen oppilaitosten opiskelijat englanniksi, ranskaksi tai saksaksi (ei kuitenkaan omalla äidinkiellään). Vieraalikielillä kirjoittavat saavat käyttää sanakirjaa apuna.

Peruskoulujen sarjan esseiden aiheet julkaistaan internetissä osoitteessa www.feto.fi 1.11.2005. Esseetapahtumaan osallistuvien toisen asteen oppilaitosten tulee tilata kirjoituksen aiheet Opetushallituksesta maanantaihin 1.11. mennessä joko sähkö-

postitse osoitteesta pekka.elo@oph.fi tai postitse osoitteesta Opetushallitus / Pekka Elo, PL 380, 00531 Helsinki.

Oppilaitokset järjestävät kontrolloidun 2 tunnin tilaisuuden. Filosofian ja filosofiaa kysymyksiä pohtivan kirjoituksen on tarkoitus olla ytimekäs ja tiivis. Tapahtumaan osallistuvien oppilaitosten tulee valita enintään kaksi esseetä ja lähettää kirjoitukset torstaihin 8.11. mennessä sähköpostilla tai postitse Opetushallitukseen yllä mainittuun osoitteeseen. Esseetapahtuma on avoin kaikille Itämeren maille.

Torstaina 17.11. julkaistaan palkittujen osallistujien nimet tiedotusvälineille, heidän esseensä julkaistaan internetissä osoitteissa www.unescokoulu.fi ja www.feto.fi. Sen vuoksi pyydämme osallistujilta lupaa kirjoituksen julkaisemiseen. Esseistä, seminaarista ja kysykää filosofialta -tapahtumasta kootaan myös julkaisu.

Filosofisesti ansiokkaimmat Opetushallitukseen lähetetyt esseet palkitaan. Perusopetuksen kohdalla palkitun oppilaan

koko luokalle annetaan Matthew Lipmanin eettisiä kysymyksiä pohdiskelevat Filosofiaa lapsille ja nuorille -kirjat (20 kpl) ja vastaavat opettajan oppaat (2 kpl). Palkinnon arvo on noin 200 euroa. Lukion ja ammattioppilaitosten opiskelijoiden parhaat esseet palkitaan henkilökohtaisella palkinnolla, johon kuuluu filosofian tai UNESCOn maailmanperinnön tuntemukseen liittyvä cd-rom ja samaa aihepiiriä koskevaa kirjallisuutta yhteensä noin 100 euron arvosta.

Toisen asteen oppilaitosten sarjassa esseekilpailu toimii samalla myös karsintana vuoden 2006 filosofian olympialaisiin, jotka järjestetään Italiassa toukokuussa 2006. Olympialaisten vastuullinen järjestäjä on International Federation of Philosophical Societies (FISP), jonka jäsen Suomen Filosofinen Yhdistys on. Tapahtuma järjestetään yhteistyössä UNESCOn filosofian osaston kanssa.